

दुरा लोपा

दुरा भाषा कक्षा पाठ्यसामग्री—२०७८

आधारभूत तह

भाषा आयोग

शङ्खमूल, काठमाडौं

दुरा लोपा

(दुरा भाषा कक्षा पाठ्यसामग्री)

प्रकाशक : भाषा आयोग

शङ्खमूल, काठमाडौं

सर्वाधिकार© : भाषा आयोग

संस्करण : पहिलो

प्रकाशन वर्ष : २०७८ (सन् २०२२)

नेपाली भाषा सम्पादन : डा. लोकबहादुर लोप्चन

कम्प्युटर सेटिङ :

मुद्रण : सहारा प्रिन्ट कनेक्सन, डिल्लीबजार, ९८५१०७४१३३

प्रकाशकीय

बहुभाषिकता नेपालको वैशिष्ट्य हो । नेपालका भाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन र विकास हाम्रो अस्तित्वसित जोडिएको छ । नेपालको संविधानको धारा २८७ मा भाषा आयोग गठनसम्बन्धी व्यवस्था भएअनुसार संविधान प्रदत्त जिम्मेवारी तथा भाषा आयोग ऐन, २०७४ का प्रावधानअनुरूप स्थापनाकालदेखि नै आयोगले सरकारी कामकाजको भाषा निर्धारणका आधारहरूको पहिचान, भाषाको संरक्षण, संवर्धन र विकास, मातृभाषाको स्तर मापन र शिक्षामा प्रयोगको सम्भाव्यताका साथै भाषासम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र अनुगमनका क्षेत्रमा कार्यहरू गर्दै आएको छ ।

भाषा आयोगले संयुक्त राष्ट्र संघबाट सन् २०२२ देखि २०३२ को दशकलाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशकको रूपमा मनाउन गरिएको आह्वानलाई आमसात् गरेको छ । यसै क्रममा आयोगले नेपालका केही अत्यन्त लोपोन्मुख मातृभाषाहरूको संरक्षण, संवर्धन तथा पुस्तान्तरणको लागि समुदायमा आधारित भाषा कक्षासमेत सञ्चालन गर्दै आएको छ । आ.व.२०७८/०७९ देखि दुरा र लुङ्खिम भाषाहरूमा समेत समुदायमा आधारित भाषाकक्षा सञ्चालन गर्ने तयारी भएअनुसार यो आधारभूत पाठ्यसामग्री तयार गरिएको छ । यसभन्दा पहिले तिलुङ, कुसुन्डा र बराम भाषाहरूको ४५ दिने भाषा कक्षाको प्याकेजअन्तर्गत ३० दिनको कक्षाका लागि पाठ्यसामग्री तयार गरी प्रयोग गरिएको छ । यो दुरा मातृभाषा (दुरा भाषा कक्षा पाठ्यसामग्री) त्यस्तै संरचनामा दुरा भाषाको भाषा कक्षा सञ्चालन गर्न प्रयोग गरिने छ ।

यस पाठ्यसामग्रीको लेखन कार्यमा संलग्न डा.तारामणी राई र श्री मुक्तिनाथ घिमिरेप्रति विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यसैगरी भाषा आयोगका सदस्य श्री उषा हमाल, का.मु.सचिव डा. लोकबहादुर लोप्चन, भाषा संरक्षण तथा संवर्धन शाखाका उप सचिव श्री गेहनाथ गौतम, दुरा सेवा समाजका पदाधिकारीहरू तथा यस कार्यमा संलग्न रहनुभएका आयोगका कर्मचारीहरू साथीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस सामग्रीलाई अभि स्तरीय बनाउँदै लैजान दुरा भाषाका वक्ताहरू, विज्ञ तथा पाठकहरूबाट रचनात्मक सुझावको अपेक्षा गर्दै भाषाको उन्नयन र समृद्धिका लागि सदाभैँ यहाँहरूको क्रियाशीलता, प्रेरणा र योगदानको अपेक्षा गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी भाषा दशकको सन्दर्भमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

डा. लवदेव अवस्थी

अध्यक्ष, भाषा आयोग

कृतज्ञता

भाषाको संरक्षण वा पुस्तान्तरण बोलेर मात्रै हुन्छ । यसलाई जीवन्त तुल्याउनका लागि दैनिक जीवनमा प्रयोग गर्नुपर्छ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने भाषालाई जीवन्त तुल्याउनका लागि भाषाको प्रयोग र विस्तार अपरिहार्य छ । त्यसैले भाषा प्रयोगका विभिन्न आयमहरूमध्ये भाषा कक्षा पनि हो । भाषा आयोगले अतिलोपोन्मुख भाषाहरूका हकमा भाषा कक्षा कार्यक्रमलाई अगाडि बढाएको छ । त्यसैगरी बिगत दुई वर्षदेखि बराम, कुसुन्डा, र तिलुङमा भाषा कक्षा सन्चालन हुँदै आएकोमा यस वर्षदेखि लुङ्खिम र दुरा भाषामा समेत यो कार्यक्रम सुरु गरेको छ ।

भाषा सिकाइका पक्षहरू मूलतः सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ भएपनि यो भाषा कक्षा सुनाइ, बोलाइ र पढाइमा बढी केन्द्रित छ । किनभने यो पाठ्यपुस्तकको लक्षित वर्ग लेख्न सक्ने साक्षर समूहलाई मानिएको छ । त्यसैले बोल्न सक्नेले लेख्न सक्ने अपेक्षा गरिएको छ । यो पाठ्यपुस्तक व्याकरणिक शब्द (grammatical lexemes) अर्थात् कुँजी शब्द (key words) पहिचान गरी सिकाइ गर्ने विधिमा आधारित छ । साथै पाठ्यपुस्तकलाई सकेसम्म क्रियाकलापमुखी र रूचिकर बनाउने प्रयत्न गरिएको छ तथापि यसमा अझै भाषाशैली, विषयवस्तु, प्रस्तुति र चित्राङ्कनका दृष्टिले कमीकमजोरी रहेका हुन सक्छन् ।

अन्त्यमा भाषा आयोगका अध्यक्ष डा.लवदेव अवस्थी, सदस्य उषा हमाल, का.मु.सचिव डा. लोकबहादुर लोप्चनप्रति आभार व्यक्त गर्दछौं । त्यसैगरी भाषा संरक्षण तथा संवर्धन शाखाका उपसचिव गेहनाथ गौतम, शाखा अधिकृत रमेशकुमार भट्टराईप्रति पनि कृतज्ञ छौं । यो पुस्तक तयार गर्ने क्रममा सहयोग पुर्याउने दुरा सेवा समाजका अध्यक्ष देवबहादुर दुरासहित सिङ्गो पदाधिकारी एवम् दुरा समुदायलगायत सबैमा हार्दिक आभार व्यक्तगर्दै रचनात्मक सुझावका लागि हार्दिक अनुरोध गर्दछौं ।

डा. तारामणि राई
मुक्तिनाथ घिमिरे

विषय-सूची

पाठ १ : अभिवादन	१
पाठ २ : शिष्टाचार	२
पाठ ३ : ले/याले (हो/होइन)	३
पाठ ४ : पो/मिकी (छ/छैन)	५
पाठ ५ : पो /मिकी (छ/छैन)	७
पाठ ६ : हुनुदो /याहुनुदो (बस्छु/बस्दिनँ)	९
पाठ ७ : चक्सा /उम्चेक्सा (थियो/थिएन)	११
पाठ ८ :इयाबो (यो, ए, योँ, एँ, यौ)	१३
पाठ ९ : पो-एको) (छु, छौ, छौँआदि)	१६
पाठ १०: पोजु (-एको) (थिएँ, थिए, थियौ..)	१७
पाठ ११ : पि-तै/दै)	१८
पाठ १२ :पोजु-तै/दै)	२०
पाठ १३ : आज्ञार्थक वाक्य	२२
पाठ १४ : धिउ (इच्छार्थक)	२२
पाठ १५ : तुदो (पछ)	२३
पाठ १६ : सु (प्रश्नार्थक)	२३
पाठ १७: प्रश्नार्थक	२५
पाठ १८ : हादेतोड(के)	३२
पाठ १९ : उइखाडकिन)	३३

पाठ २० : फ़ि ले	३४
पाठ २१ : नि (को)	३५
पाठ २२ : -दु (देखि, बाट)	३६
पाठ २३ : -जे (मा)	३७
पाठ २४ : चामे - (तिर)	३८
पाठ २५ : ज्यावे - (सँग)	३९
पाठ २६ : माउँदो- (माथि)	४०
पाठ २७ : नाउँदो - (तल, मुनि)	४१
पाठ २८ : मे - (माथि)	४२
पाठ २९ : अल्यापो - (मन्दिर)	४३
पाठ ३० : वर्णमाला	४५
भाग- सिया : १५ दिने गृहकार्य	४७

पाठ-१ अभिवादन^१

उनिजो हाडि	नमस्कार बाजे ।
उनिजो ओमो	नमस्कार बज्यै ।
उनिजो काथे ल्याप्से	नमस्कार ठूलीआमा ।
उनिजो भिस्	नमस्कार काका ।
उनिजो घेम्	नमस्कार काकी ।
उनिजो थोम्	नमस्कार ससुरा ।
उनिजो ठो	नमस्कार सासू ।
उइ दोमो	नमस्कार साथी ।

नातागोता

ल्याप्से : बाबु	माइखु : आमा	च्यु : मामा	मोचे : दाजु
सिजाँ : भाइ	खापा : दिदी	ल्युसा : बहिनी	छुङ्ग : भतिज
भुङ्ग : भतिजी	ओजो : देवर	ओजोनि : देउरानी	बानि : फुपू
युङ्ग : भदा	आँप् : भदै	च्यु : मामा	गुमा : माइजू
बानि : फुपू	माम् : जुवाइँ	युङ्ग : भदा	आँप् : भदै

^१शिक्षण निर्देशन :

दुरा भाषामा पाइने साइनो (नातागोता) सम्बन्धी सबै शब्दहरूको सूची बनाएर अभ्यास गराउनुहोस् । साथै ढोगभेटका क्रममा गोडामा ढोग्ने र नमस्ते गर्ने चलन भएकाले तिनका फरक समेत भाषिक समुदायका अग्रजहरूसँग सोधी अभ्यास गराउनुहोस् । दुरा भाषामा अभिवादन गर्दा मान्यजनलाई *उनिजो* र आफू सरहका व्यक्तिलाई *उइ* भनिन्छ ।

पाठ- २

शिष्टाचार^२

हुनुन्	बस्नुहोस् !
तोन्	आउनुहोस्, पाल्नुहोस् !
डेन्	पिउनुहोस् !
छान्	भन्नुहोस् !
खुजाँ	हजुर हजुर, ज्यू हजुर !
यातु यातु	पदैन् पदैन् !
खिर्नचि छ्याउँ	साह्रै राम्रो !
जाजान्	थिच्नुहोस् !

अभ्यास

तानुउ	सुल्नु	जोउ	हेर्नु	चाजाउ	फोर्नु
डिउ	कुट्नु	तितिउ	पल्टिनु	भिडिउ	मुछ्नु
पेंउ	बोल्नु	हाम्लोउ	निल्नु	दितिउ	दल्नु
बिबिउ	काट्नु	ज्यासिउ	पक्रिनु	चिडिउ	निखार्नु
छिडिउ	बोक्नु	ब्युँभिउ	ब्युँभन्नु	रेउ	उठ्नु
जुउ	पोल्नु	हुनुउ	बस्नु	जिडिउ	निभ्नु

^२ शिक्षण निर्देशन

दुरा भाषामा शिष्टाचारका लागि क्रियाको स्वरूपमा परिवर्तन आउँदैन । साना ठूला सबैलाई एकै प्रकारका शब्द प्रयोग गरिन्छन् । माथि उल्लेख गरिएका केही क्रियामूलका आधारमा अभ्यास गराउनुहोस् र त्यसैगरी अन्य शब्दहरूको खोजी गरी सिकाउनुहोस् ।

पाठ- ३^३

ले /याले : हो / होइन

मि	आगो	ले/हो
ति	पानी	
मामि	घाम	
वासि	चन्द्रमा	
लाउँथो	बाटो	
सिङ्	ढुङ्गा	

ब्रो	मान्छे	याले/होइन
लाउँधो	घर	
गो	कपडा	
नाक्यु	कुकुर	
इयाफि	विरालो	
साँका	चरा	

शब्दसूची

सिमारु	जङ्गल	स्या	मासु	सिँ	दाउरा
तिरिसा	रुख	निसो	गाउँ	वापा	घट्टा
माकारु	मकै	सालि	धान	जो	चामल
राका	कोदो	जुर्थो	डोरी		

३ शिक्षण निर्देशन

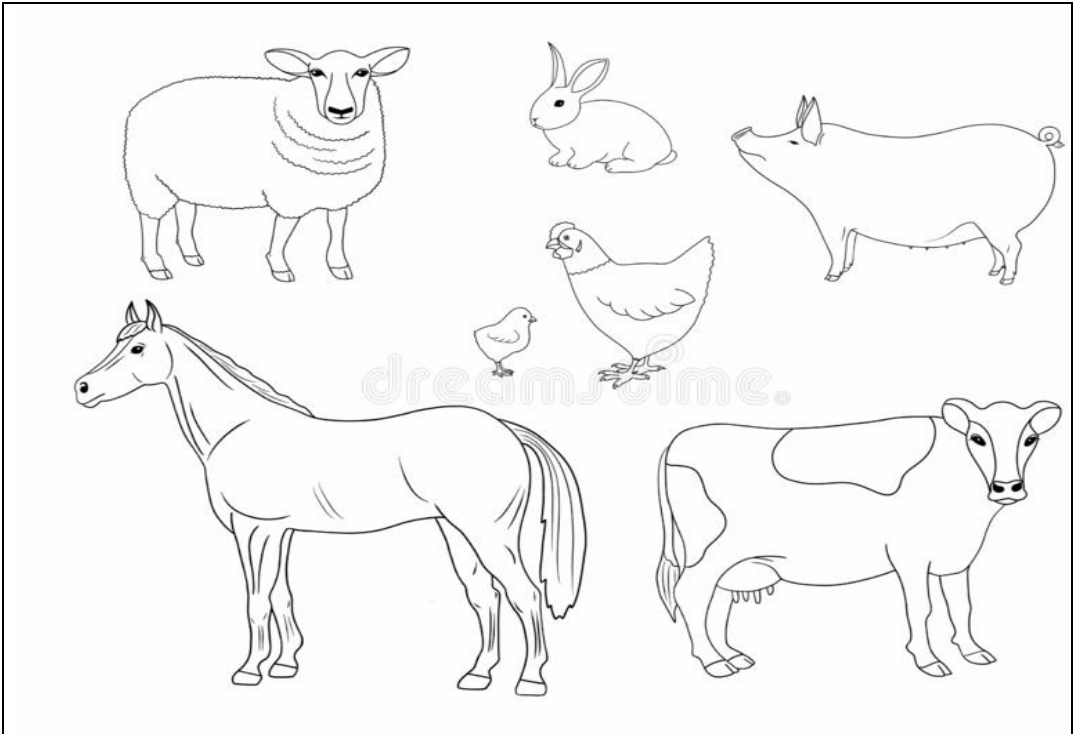
दुरा भाषामा परिचयबोधक क्रियाका रूपमा ले / याले प्रयोग भएको पाइन्छ । केही उदाहरण दिइएका छन् । तिनका आधारमा अभ्यास गराउनुहोस् ।

अभ्यास

क) तल दिइएका तस्विर हेरेर ले (हो) भनेर अभ्यास गराउनुहोस् ।

ख) तलका तस्विर हेरी याले (होइन) भनेर अभ्यास गराउनुहोस् ।

पो /मिकि (छ / छैन)

मि	आगो	पो / छ
ति	पानी	
मामि	घाम	
ह्वासि	जून	
साङ्	माटो	
सिङ्	ढुङ्गा	
फिजु	ढोका	

मि	आगो	मिकि / छैन
ति	पानी	
मामि	घाम	
ह्वासि	जून	
साङ्	माटो	
सिङ्	ढुङ्गा	
फिजु	ढोका	

शब्दसूची

डेफु	फूल	मुजा	केरा	मिउँ	बाखा
कुले	टोपी	काजु	काँढा	नाक्यु	कुकुर
रिङ्	धागो	थु	खुर्सानी	एमादा	बाँदर
मिउँ	बाखा	माइ	भैंसी	उपाङ	सर्प

अभ्यास

क) तलको चित्र हेरेर ती मान्छे के गर्दैछन् भन्नुहोस् ।

ख) आफू बसेका ठाउँको वरिपरि के कस्ता बोटबिरुवा र रुखहरू छन् ?

...
...
...
...

ग) घरभित्र के कस्ता सामग्रीहरू छन् ?

...
...
...
...

पाठ- ५^४

पो /मिकि (छ / छैन)

घो	पहेंलो	पो / छ
केलो	पहेंलो	
छाब्लि	रातो	
ध्याम्	निलो	
केप्लो	कालो	
ल्यु	हरियो	
बिन्था	सेतो	
दुत्	सेतो	

वानो	स्वादिलो	
रोजु	मीठो	
थोम्नो	बलियो	
खल्या	तितो	
ढानो	सिपालु	
थुङ्	टर्रो	
चारु	अमिलो	
यारोजु	नमीठो	
काथे	ठुलो	
सिँखि	ठुलो	
च्याखु	सानो	

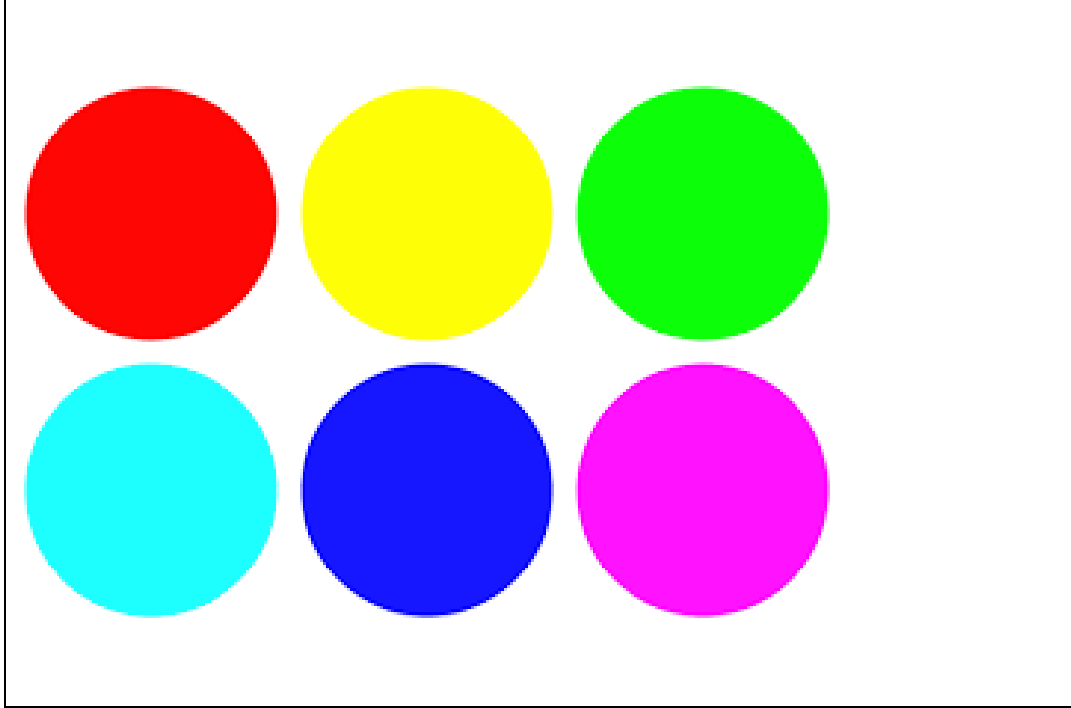
शिक्षकलाई निर्देशन

दुरा भाषामा गुणबोधक विशेषणबारे यस पाठमा छलफल गरिएका छन् । अन्य त्यस्ता गुणबोधक शब्दहरू खोजी अभ्यास गराउनुहोस् ।

अभ्यास

क. दुरा भाषामा पाइने रडहरू के के हुन् ?

ख. कुन कुन रड छैनन् ?

ग. घर वरिपरि पाइने चीजहरू के के छन् ? के के छैनन् ? सूची तयार गर्नुहोस् ।

क....

ख.

ग.....

घ.....

ड.....

च.....

छ.....

ज.....

झ.....

ञ.....

ट.....

ठ.....

ड.....

ढ.....

ण.....

त.....

पाठ - ६

काल

हुनुदो /याहुनुदो (बस्छु /बस्दिनँ)

डि : म

लाउँधो	घर	हुनुदो (बस्छु)
कोपाला	गोठ	
निसो	गाउँ	
माउँदो	उँभो, माथि	
नाउँदो	उँधो, तल ^५	

लाउँधो	घर	याहुनुदो (बस्दिनँ)
कोपाला	गोठ	
निसो	गाउँ	
माउँदो	उँभो, माथि	
नाउँदो	उँधो, तल	

शब्दसूची

दाबो	काट्यो	ज्यासिबो	पक्रियो	चिडिबो	निखाय्यो
रेबो	उठ्यो	जुबो	पोल्यो	लाइदोबो	धपायो
लाइदोबो	खेद्यो	तापापाबो	फर्कायो	राइदोबो	उफ्रियो
पेइनि	बोल्ला	हाम्लोइनि	निल्ला	दितिइनि	दल्ला
दाइनि	काट्ला	ज्यासिइनि	पक्रेला	चिडिइनि	निखाला

*निर्देशन:

भाषामा भूत र अभूत काल भेटिन्छ । तसर्थ क्रियामूललाई क्रियापदका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

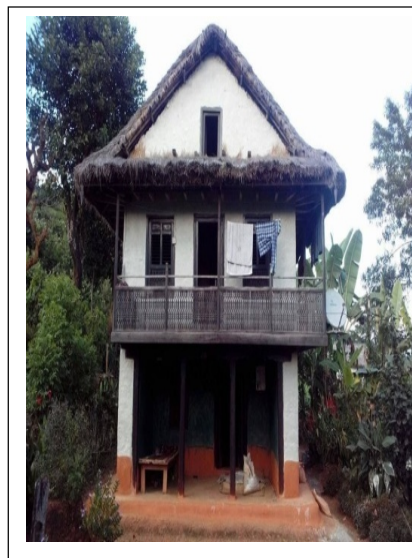
अभ्यास

क) तलको पाठ सस्वर उच्चारण गर्नुहोस् ।

पेंबो बोल्यो हाम्लोबो निल्यो दितिबो दल्यो

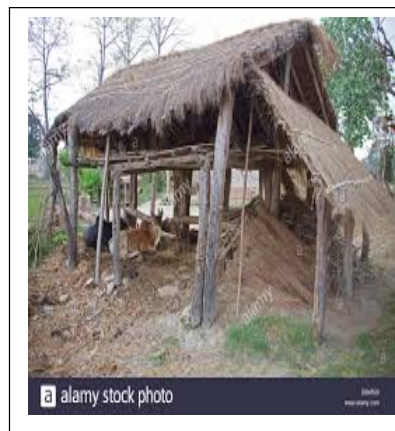
कविता

डिनि कोपाला (मेरो गोठ)
च्याखु च्याखु डिनि कोपाला
या जे पो ले खिन्चि खोपाला
गुसा मिउँ माइ यौ रिलु
मिखा तिचाँ पाना या लिलु
या खेतो रे छि योपान्जि ताकादो
कुर्दा लान्नि नाजा भाका ज्यादाो ।

(नेपाली भाषामा अर्थ)

सानो सानो मेरो गोठ
यसमा छ हो आम्दानीको मोठ ।
गोरु, बाखा, भैंसी र गाई
पाडा, बाच्छा, पाठा, डङ्गुर यी ।
यी वस्तु घाँस दिएर पाल्छु
खुसी भई दुध र भात खान्छु ।

ख) “इयादो: जान्छ , याइयादो: जाँदैन” क्रियापदमा अभ्यास १ को पाठमा प्रयोग भएका नामहरू प्रयोग गरी वाक्य बनाउनुहोस् ।

पाठ -७

पोउना/यापोउना (थियो /थिएन)

मिउँ	बाखा	पोउना (थियो)
धे	कीरा	
कोपे	उडुस	
कायु	मुसा	
ल्यापो	मुसा	
ताच्यु	उपियाँ	
माका	स्याल	

हेब्रो	भिँगा	यापोउना (थिएन)
ज्योका	माहुरी	
दुचिँ	माकुरा	
उँदि	कछुवा	
घेताड्	खरायो	
माँइ	सुँगुर	

शब्दसूची

भिँङ्गि	पर	डिनि	मेरो
याला	यहाँ	नानि	तिम्रो
हाईला	त्यहाँ	डिरुनि	हाम्रो

अभ्यास

क) तलको पाठ सस्वर उच्चारण गर्नुहोस् ।

याला दोजाँ यापोउना	यहाँ बाघ थिएन ।
हाइँला माका पोउना	त्यहाँ स्याल थियो ।
याला हेब्रो यापोउना	यहाँ भिँगा थिएन ।
हाइँला ज्योका पोउना	त्यहाँ माहुरी थियो ।
याला माँइ यापोउना	यहाँ सुँगुर थिएन ।
हाइँला मिउँ यापोउना	त्यहाँ बाख्रो थिएन ।
याला कोपे पोउना	यहाँ उडुस थियो ।
हाइँला ताच्यु यापोउना	त्यहाँ उपियाँ थिएन ।

ख) पोउना/यापोउना प्रयोग गरी ५ / ५ वटा वाक्य बनाई कक्षामा सुनाउनुहोस् ।

१.
२.
३.
४.
५.

पाठ - ६

इयाबो (यो, ए, यौ, एँ, यौ)

हाइँ	ऊ	इयाबो (गयो)
हाइँ	त्यो	
डि	म	
ना	तँ, तिमी, तपाईँ, हजुर	
डिरु	हामी	
डिरुआपा	हामीहरू	

माउँदो	उँभो	याइयाबो (गएन)
नाउँदो	तल	
लाउँधो	घर	
कोपाला	गोठ	
निसो	गाउँ	

शब्दसूची

इयाउ	जानु	नेउ	टिप्नु	थेउ	रुनु
हाइँटोउ	हाँस्नु	डिचाउ	पुग्नु	पाजिउ	लानु
साम्लोउ	थिच्नु	छिडिउ	बोक्नु	बिउ	माग्नु
मातिउ	मात्तिनु	छेलाउ	बहनु	वाउ	राख्नु

शिक्षण निर्देशन

भाषामा भूतकालको लागि धातुमा “बो” चिह्नित हुन्छ। जसको स्वरूप क्रियापदमा प्रयोग भेटिन्छ।

अभ्यास

क) तलको चित्रको अध्ययन गरेर सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ।

प्रश्न:

या हादे ले ?

यो के हो ?

उत्तर

या खजे दुरा नि जिगि ले

यो खजे दुराको शालिक हो ।

प्रश्न

हाईं फि सु रे दाचापोजु ले

उनले कसलाई बोकेका हुन् ?

उत्तर

हाईं फि यशोब्रह्म शाह रे दाचापोजु ले ।

उनले यशोब्रह्म शाहलाई बोकेका हुन् ।

प्रश्न

हाईं नि काम् जे हादे पो ? उनको कम्मरमा के छ ?

उत्तर

हाईं नि काम् जे क्वाचा पो । उनको कम्मरमा खुकुरी छ ।

प्रश्न

हाईं हादेतोड् ले ? उनी कस्ता हुन् ?

उत्तर

हाईं अ्नु रिळुं ले । उनी शक्तिशाली पुर्खा हुन् ।

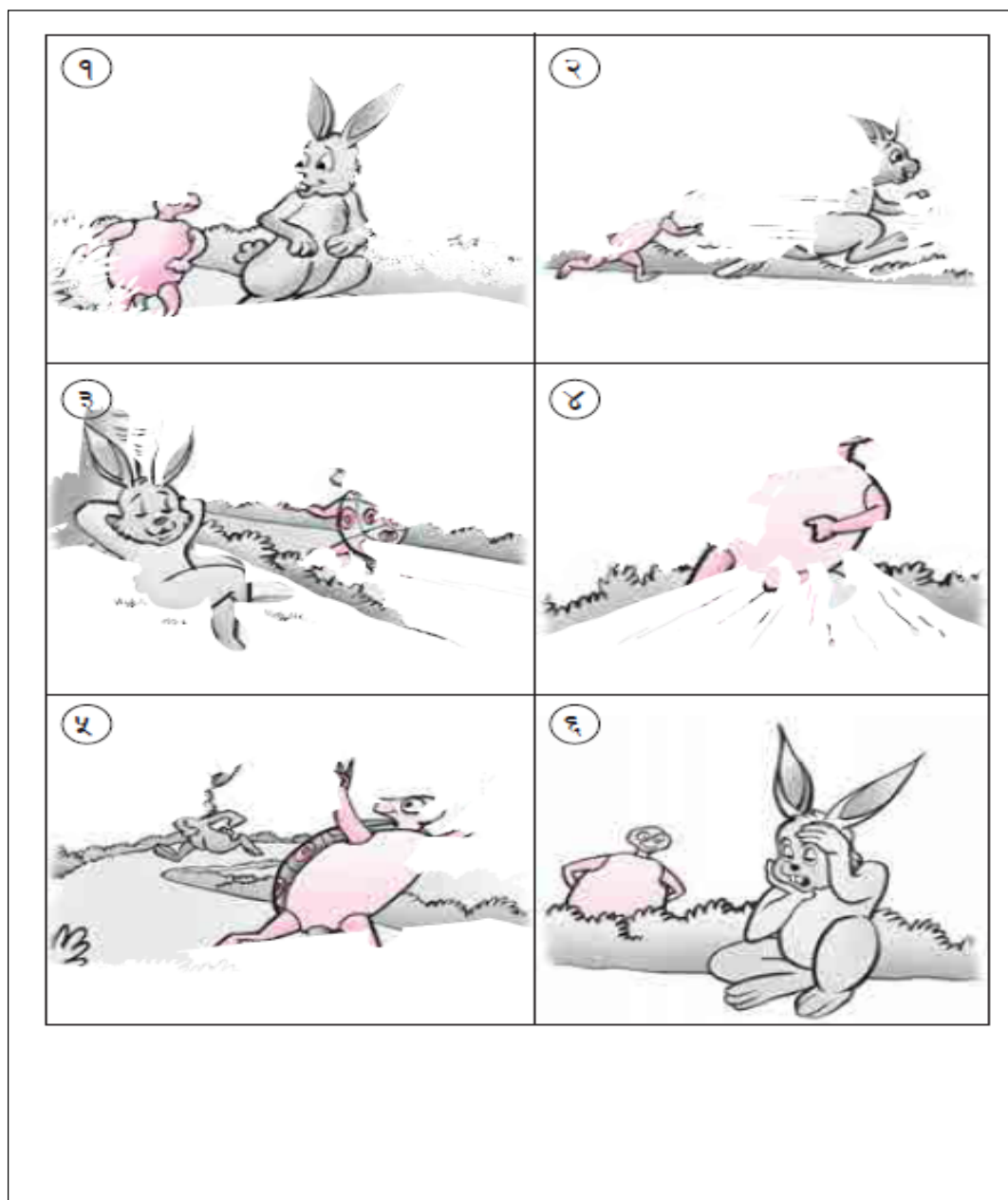
या जिगि थेचा पो ? यो सालिक कहाँ छ ?

दुराडाँडा जे पो । दुराडाँडामा छ ।

अभ्यास

तलको चित्रहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।

पाठ -९

पक्ष

पो (छ, छु, छौं, छौ, छन्, हुनुहुन्छ)

डिफि भाका ज्यापोजु पो

मैले भात खाएको छु ।

हाइँ फि भाका ज्यापोजुपो

उसले भात खाएको छ ।

सिजाँ बेसी ड्यापोजुपो

भाइ बैँसीमा गएको छ ।

काथे ल्याप्से सहर ड्यापोजुपो

ठूलोबा शहर जानुभएको छ ।

अभ्यास

क) दुरा भाषामा धातुमा “पोजु” (एको) प्रत्यय लाग्नाले पूर्णता जनाउँछ भन्ने कुरा अभ्यास गराउने ।

ख) तलको कविता लय हालेर पढ्न सिकाउनुहोस् ।
ताम्का-गीत, चुट्का)

क) हाहा ...लाबो लाबो डि रो नाम्नो चैं...
आलेरो ले लाइचुँ डि नि लाउँधो मि कि मुनि छैं
लाबो लाबो डि रो नाम्नो चैं...
हा हा लाबो लाबो डि रो नाम्नो चैं...

ख. हाहा... टिकि छ्याउँ ताकु ग्रिपोजु
घिमिस् तोड् रो घिम् फि यु रो नाम्नो डि ले सोपोजु
टिकि छ्याउँ ताकु ग्रिपोजु
हा हा टिकि छ्याउँ ताकु ग्रिपोजु

(नेपाली भाषामा अर्थ)

क) हाहा... भँगेरी म एकली भएँ नि
माइती मेरो लमजुड हो घर अहँ छैन नि
भँगेरी म एकलो भएँ नि
हाहा ... भँगेरी म एकलो भएँ नि ।

ख) हाहा ... कति राम्रो जोडी मिलेको
विरहले न्यौली जस्तो म पनि त हिँडेको
कति राम्रो जोडी मिलेको
हाहा ... कति राम्रो जोडी मिलेको

पाठ- १०
पूर्ण पक्ष
पोजु (एको, ए, एँ, यौँ)

हाडि तुर्लुङ ड्यापोजु पोउना	हजुरबा तुर्लुङ जानुभएको थियो ।
-----------------------------	--------------------------------

खापा फि माइपुरु ज्यापोजु पोउना	दिदीले फूल टिप्नु भएको थियो ।
--------------------------------	-------------------------------

सिजाँ फि माइपुरु ज्यापोजु पोउना	भाइले खाजा खाएको थियो ।
---------------------------------	-------------------------

घेम् नेटा ड्यापोजु पोउना	काका नेटा जानुभएको थियो ।
--------------------------	---------------------------

अभ्यास

तलका शब्दहरू प्रयोग गरी वाक्य बनाउनुहोस् ।

वाउ (राख्नु),	नेउ (टिप्नु),	थेउ (रुनु),
डिचाउ (पुग्नु),	पाजिउ (लानु),	ड्याउ (जानु)
छिडिउ (बोक्नु),	बिउ (माग्नु),	मातिउ (मात्तिनु)
दौँउ (देख्नु)	छेलाउ (बढ्नु)	जाजाउ (थिच्नु)
दुनाउ (नाच्नु)	कारेउ (गाउनु)	

अभ्यास- ११

पक्ष

पि (तै / दै)

ऊ म तिमी तपाइँ हामी हामीहरू	सिँ (दाउरा)	दापि (काट्दै)
--	-------------	---------------

अभ्यास

हाइँ सिँ दापिपो

ऊ दाउरा काट्दैछ ।

डि सिँ दापिपो

म दाउरा काट्दैछु ।

ना सिँ दापिपो

तिमी दाउरा काट्दैछौ ।

डिरुआपा सिँ दापिपो

हामीहरू दाउरा काट्दैछौं ।

अभ्यास

क) तलको चित्र हेरी ती मान्छे कस्तो अवस्थामा छन् भनेर कक्षामा बताउनुहोस् ।

ख) वरिपरिको वातावरण हेरेर कसकसले के के गर्दैछन् भनेर कक्षामा वर्णन गर्नुहोस् ।

क.

ख.

ग.

घ.

ङ.

च.

छ.

पाठ - १२

पूर्णपक्ष^७

पोजु (एको, एका)

हाइँ फि

उसले

धापोजु	धोएको	पोउना (थियो)
ज्यापोजु	खाएको	
भिकिपोजु	तानेको	
बिपोजु	मारेका	

हाइँ फि धापोजु पोउना

उसले धोएको थियो ।

हाइँ फि ज्यापोजु पोउना

उसले खाएको थियो ।

हाइँ फि भिकिपोजु पोउना

उसले तानेको थियो ।

हाइँ फि बिपोजु पोउना

उसले मारेको थियो ।

शिक्षण निर्देशन

दुरा भाषामा पूर्णपक्षका लागि धातुमा “पोजु” चिह्नित हुने गर्दछ ।

पाठ - १३

आज्ञार्थक वाक्य

न्- (नुहोस्)

इयान्

जाऊ वा जानुहोस् ।

ज्यान्

खाऊ वा खानुहोस् ।

ताखिन्

ल्याऊ वा ल्याउनुहोस् ।

अर्काबाट आफूले आज्ञा मागेर कार्यव्यापार गर्नुपर्दा “एँ (उँ)” प्रयोगमा आउँछ ।

उदाहरण

डि इयाँ

म जाऊ?

डि ज्याँ

म खाऊ?

डि ताखिन्

म ल्याऊ?

अभ्यास

तल दिइएका तस्विरका आधारमा आज्ञार्थक वाक्य बनाउनुहोस् ।

पाठ- १४

भाव सामर्थ्य धिउ (सक्नु)

डि तिरिसा पाते धिदो

म रुख चढ्न सक्छु ।

डि डिस्या तासिते धिदो

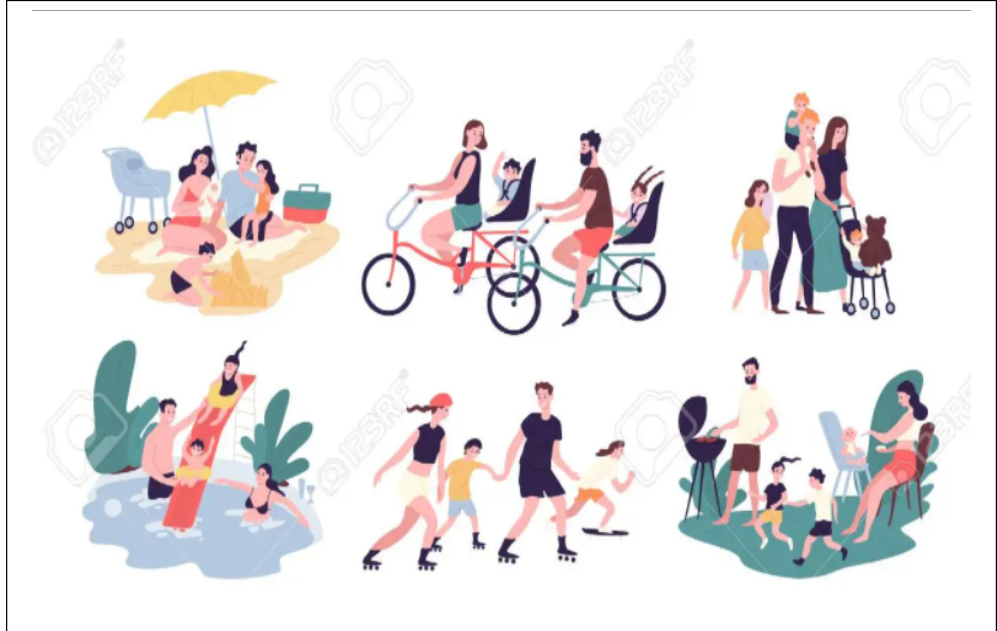
म माछा मार्न सक्छु ।

डि फि दोजाँ तासिते धिदो

मैले बाघ मार्न सक्छु ।

अभ्यास

तल दिइएका तस्विरका आधारमा इच्छार्थक वाक्य बनाउनुहोस् ।

पाठ -१५

वाध्यर्थ

तुदो (पछ)

लाउँधो ड्याउतुदो	घर जानुपछ ।
बाजार ड्याउतुदो	बजार जानुपछ
लाउँधो नि टाडा उउतुदो	घरको काम गर्नुपछ ।
सिमारु ड्याउतुदो	जङ्गल जानुपछ ।

ख) सामुन्नेको चित्र हेरेर अध्ययन गरी तल सोधिएका प्रश्नहरूका उत्तर दिनुहोस् ।

शिक्षण निर्देशन

क) यस पाठमा वाध्यर्थ वाक्यहरू सिकाइएका हुँदा सोही अनुसारको अभ्यास गराई गृहकार्य गर्न लगाउनुहोस् ।

अभ्यास

१) रक्सी कसरी बन्छ र के के गनुपर्छ ? कक्षामा छलफल गर्नुहोस् ।

२) रक्सी कसरी पार्ने विधिबारे जानकारी भएपछि, सिलसिलेवार तरिकाले लेख्नुहोस् ।

- क)
- ख)
- ग)
- घ)
- ङ)

१. रक्सी कसरी बन्छ र त्यो बनाउँदा के के गर्नुपर्छ ?

कक्षामा छलफल गर्नुहोस् ।

२. रक्सी कसरी पार्ने जानकारी भएपछि सिलसिलेवार तरिकाले लेख्नुहोस् ।

क) राका छापिउतुदो	कोदो उसिन्नुपर्छ ।
ख) धुम्बा जिचिउतुदो	मर्चा मल्नुपर्छ ।
ग) रेङ् जे वाउतुदो	घ्याम्पामा राख्नुपर्छ ।
घ) पिम् कुम् तालु जे भिकिउतुदो	चार पाँच दिनमा भिक्नुपर्छ
ङ) हाई रे होराङ् छादो	त्यसलाई होराङ् भनिन्छ ।
छ) होराङ् नाम् डेपो जे वादो	होराङ् एउटा भाँडोमा राखिन्छ ।
ज) हाई रे रोम् हिम्चा वादो	त्यसलाई हन्डाभित्र राखिन्छ ।
झ)हिम्चा नानि चिचिदो	भित्र नानि राखिन्छ ।
ञ)माउँदा ध्याक्लु भिदादो	माथि बिक्रो लगाइन्छ ।
ट).कोता जे ताहुनुदो	अर्गेनामा बसालिन्छ ।
ठ) नाउँदो मि ताटुअ्दो	तल आगो बालिन्छ ।
ड) सुयाङ् चासु पादो	बाफ रक्सी बन्छ ।

पाठ- १६

प्रश्नार्थक^१

सु (को), सु सु (को को)

हाईँ ऊ	
हाईँ त्यो	ले (हो)
डि म	
ना तिमी, तपाईँ	
डिरु हामी	

ना सु ले

तिमी को हो, तपाईँ को हुनुहुन्छ ?

हाईँ सु ले

ऊ, त्यो को हो ?

डि सु ले

म को हुँ ?

ना सु ले

तिमी को हो ? तपाईँ को हुनुहुन्छ ?

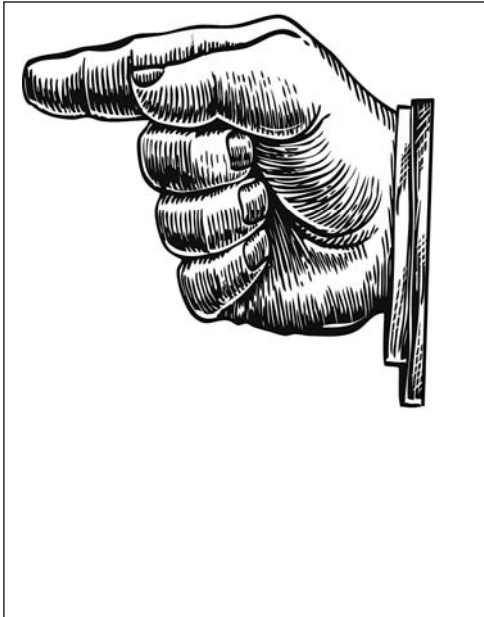
^१शिक्षण निर्देशन

यस पाठमा प्रश्नात्मक वाक्यहरू सिकाइएको छ । सोही अनुसार अभ्यासको विकास गराउनुहोस् ।

अभ्यास

हादे (के), हादे हादे) के के

हाइँ	त्यो	हादे (के)
या	यो	
भिङ्कि	वर	
जिङ्कि	पर	
याला	यता	
हाइँला	उता	
काला	कता	

हाइँ हादे ले त्यो के हो ?

या हादे ले यो के हो ?

भिङ्कि हादे ले पर के छ ?

जिङ्कि हादे पो वर के छ

याला हादे पो यता के छ ?

हाइँला हादे पो उता के छ ?

काला हादे पो कता के छ ?

अभ्यास

तलको चित्र हेरेर कसले के गर्दैछ, भनेर प्रश्नात्मक वाक्य बनाउनुहोस् ।

अभ्यास

क) आफ्ना घर वरिपरि वा विद्यालय वरिपरि कस-कसले के के गर्दैछन् भनेर प्रश्न बनाउनुहोस् ।

प्रश्न

१.

२.

३.

४.

५.

पाठ- १७

प्रश्नार्थक

रुम् (किन)

हाइँ	ऊ	रुम् (किन)
हाइँ	त्यो	
ना	तपाई	
डि	म	
डिरु	हामी	

हाइँ रुम् ड्यावो ?

ऊ किन गयो ?

हाइँ रुम् ड्यावो ?

त्यो किन गयो ?

डि रुम् ड्यावो ?

म किन गएँ ?

डिरु रुम् ड्यावो ?

हामी किन गयौँ ?

ना हाइँ ड्यावो ?

तपाईँ किन जानुभयो ?

प्रश्न

सामुन्नेको चित्र हेरेर तल दिइएका शब्दहरू प्रयोग गरी ५ वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।

शब्दहरू

१. गिः प्रतीक, २. जेः मा, ३. टेः पुरानो, ४. तुर्लुङ्कोटः तुर्लुङ्कोट, ५. तेङ्गः निसान ६. नाम्ः एक, ७. पोः छ, ८. याः यो, ९. लमजुङ राज्यः लमजुङ राज्य, १०. लेः हो, हुः गढी ।

१.

२.

३.

४.

५.

पाठ-१८

प्रश्नार्थक

थेचा (कहाँ) थेचा थेचा (कहाँ-कहाँ)

नानि लाउँधो थेचा ले

तिम्रो घर कहाँ हो ?

हाई नि लाउँधो थेचा ले

उसको घर कहाँ हो ?

हाईआपा नि लाउँधो थेचापो

उनीहरूको घर कहाँ हो ?

डिरु नि लाउँधो थेचापो

हाम्रो घर कहाँ हो ?

डिरुआपा नि लाउँधो थेचापो

हामीहरूको घर कहाँ हो ?

हाई हादे ले

त्यो केहो ?

हाईआपा थेचा थेचापो ?

उनीहरू कहाँ कहाँ छन् ?

तलको चित्र हेरेर माथिका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् ।

पाठ- १९
हादेतोड् (कस्तो)

हाइँ ऊ	हादेतोड् (कस्तो)
हाइँ त्यो	
डि म	
ना तपाइँ	
डिरु हामी	

हाइँ हादेतोड् पो	ऊ कस्तो छ ?
हाइँ हादेतोड् पो	त्यो कस्तो छ ?
डि हादेतोड् पो	म कस्तो छु ?
ना हादेतोड् पो	तपाइँ कस्तो हुनुहुन्छ ?
डिरु हादेतोड् पो	हामी कस्ता छौँ ?

पाठ- २०

फि“ले”

डिफ्लि फि तिरिसा साबिबो

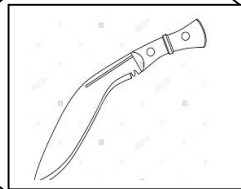
हावाले रुख हल्लायो ।

रिलु फि छि ज्याबो ।

गाईले घाँस खायो ।

क्वाचा फि बिबिबो ।

खुकुरीले काट्यो ।

पाठ- २१

नि (को)

डि म	नि (को), रो	डि नि मेरो
हाइँ ऊ, त्यो		हाइँ नि उसको
न तँ, तिमी		नानि तिम्रो
डिरु हामी		हाम्रो

उदाहरण

डि नि निसो मेरो गाउँ ।

हाइँ नि निसो उसको गाउँ ।

ना नि निसो तिम्रो गाउँ ।

डिरु नि निसो हाम्रो गाउँ ।

प्रश्न

माथिका सर्वनाम शब्दहरू प्रयोग गरी एकएक वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।

पाठ- २२
दु (देखि, बाट)

च्यु भोर्लेटार दु तोबो	मामा भोर्लेटारबाट आउनुभयो ।
गुमा सुन्दरबजार दु तोबो	माइजू सुन्दरबजारबाट आउनुभयो ।
आम्नो जिता दु तोबो	गुरु जिताबाट आउनुभयो ।
दोजाँ सिमरु दु तोबो	बाघ जङ्गलबाट आयो ।
गाडि पोखरा दु तोबो	गाडी पोखराबाट आयो ।
डि निभाला दु तोबो	म बिहानदेखि आएँ ।

प्रश्न

“दु” को प्रयोग गरी माथिको नमुनाजस्तै अरू छ वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।

१.
२.
३.
४.
५.
६.

पाठ- २३

“जे” मा

हेला निसि जे पो	भान्जा पिँडीमा हुनुहुन्छ ।
हेलि बार्धान् जे पो	भान्जी बारीमा हुनुहुन्छ ।
छुनो कोपाला जे पो	सोल्टा गोठमा हुनुहुन्छ ।
मुनो आटि जे पो	सोल्टिनी तलामा हुनुहुन्छ ।
मिउँ (म्युँ) म्यानि जे पो	बाख्रो खोरमा छ ।
नाक्यु लाउँधो जे मिकि	कुकुर घरमा छैन ।

अभ्यास

क) आफ्ना वरिपरि भएका अन्य जीवजन्तुको विवरण पनि यसैगरी लेख्न लगाउनुहोस् ।

ख) दुरा भाषामा “जे” (मा) अधिकरण कारकका रूपमा चिनिन्छ । त्यसका आधारमा मौखि कउत्तर माग्नुहोस् ।

१. हेला थेचा पो ?
२. हेलि थेचा पो ?
३. कोपाला जे सु पो ?
४. आटि जे सु पो ?
५. म्यानि जे हादे पो ?
६. नाक्यु थेचा मिकि ?

पाठ-२४
“चामे” (तिर)

हाइँ सुन्दरबजार चामे ड्याबो

ऊ सुन्दरबजारतिर गयो ।

छुइँ उस् ज्यावे ड्याबो

भतिजो खोलातिर गयो ।

उपाइँ सिमारु चामे जापिबो

सर्प जङ्गलतिर भाग्यो ।

एमादाआपा निदि चामे ड्याबो

बाँदरहरू फलफूलतिर गए ।

भिस् तिम्रो चामे ड्याबो

काका खेततिर जानुभयो ।

प्रश्न

हाडि, ओमो, दोमो, खापा, ल्युसा शब्दमा चामे शब्द प्रयोग गरी बेग्लाबेग्लै वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

पाठ- २५
“ज्याबे” (सँग)

छुड् ल्याप्से ज्याबे बाजार् ड्याबो	भतिजो बाबासँग बजार गयो ।
हाई ज्याबे खिन्चि कान पो	ऊसँग धेरै पैसा छ ।
हाई ज्याबे नालो पो	ऊसँग सुन छ ।
हाई ज्याबे नुजु पो	ऊसँग अन्न छ ।
बानि ज्याबे राफे पो	फुपूसँग डोको छ ।

प्रश्न

सु बाजार् ड्याबो जस्तै गरीअरु ७ वटा वाक्यमा मेल खाने गरी बेग्लाबेग्लै वाक्य बनाउनुहोस् ।

- क)
- ख)
- ग)
- घ).....
- ड)
- च)

पाठ- २६
“माउँदो” (माथि)

लाउँधो माउँदो बार्धान् पो	घरमाथि बारी छ ।
बार्धान् माउँदो दाम्था पो	बारीमाथि खोरिया छ ।
दाम्था माउँदो सिमारु पो	खोरियामाथि जङ्गल छ ।
सिमारु माउँदो वाजु पो	जङ्गलमाथि बादल छ ।

प्रश्न

१. मिका भिँ माउँदो हादे पो ?
सबभन्दा माथि के छ ?
२. मिका भिँ नाउँदो हादे पो ?
सबभन्दा तल के छ ?
३. बार्धान् भिँ माउँदो हादे पो ?
बारीभन्दा माथि के छ ?
४. दाम्था भिँ माउँदो हादे पो ?
खोरियाभन्दा माथि के छ ?

पाठ- २७
“नाउँदो” (तल / मुनि)

लाउँधो भिँ नाउँदो कोपाला पो	बाटोभन्दा तल गोठ छ ।
कोपाला भिँ नाउँदो फोताङ् पो	गोठभन्दा तल बगैँचा छ ।
फोताङ् भिँ नाउँदो तिम्रो पो	बगैँचाभन्दा तल खेत छ ।
तिम्रो भिँ नाउँदो कोङ् पो	खेतभन्दा तल नदी छ ।

प्रश्न

१. मिका भिँ नाउँदो हादे पो
सबभन्दा तल के छ ?
२. लाउँधो भिँ नाउँदो हादे पो ?
घरभन्दा तल के छ ?
३. कोपाला भिँ नाउँदो हादे पो ?
गोठभन्दा तल के छ ?
४. फोताङ् भिँ नाउँदो हादे पो ?
बगैँचाभन्दा तल के छ ?

पाठ-२८
“मे” (छेउ)

मे जे याहुनुन्	छेउमा नबस ।
मे जे वाङ्जु पो	छेउमा पहिरो छ ।
मे जे काउरे पो	छेउमा भिर छ ।
मे जे छयुँ पो	छेउमा जाडो छ ।

प्रश्न

१. वाङ्जु थेचा पो ?
पहिरो कहाँ छ ?
२. काउरे थेचा पो ?
भिर कहाँ छ ?
३. थेचा याहुनुन् छापोजु पो ?
कहाँ नबस भनिएको छ ?
४. थेचा छयुँपो ?
कहाँ जाडो छ ?

पाठ- २९
अल्यापो (मन्दिर)

तुर्लुङ्ग कालिका मन्दिर

यो मन्दिर हेरेर तलको प्रश्नोत्तरको अभ्यास गर्नुहोस् ।

प्रश्न: या हादे ले ?

यो के हो ?

उत्तर: या अल्यापो ले ।

यो मन्दिर हो ।

प्रश्न: या सु नि अल्यापो ले ?

यो कसको मन्दिर हो ?

उत्तर: या तुर्लुङ्ग कालिका नि अल्यापो ले । यो तुर्लुङ्ग कालिकाको मन्दिर हो ।

प्रश्न: याला हादे उदो ?

यहाँ के गरिन्छ ?

उत्तर याला ताइसि उदो ।

यहाँ पूजा गरिन्छ ।

प्रश्न: कोभो उदो ?

कहिले गरिन्छ ?

उत्तर : दसैं जे उदो ।

दसैंमा गरिन्छ ।

प्रश्न: सु फि ताइसि उदो ?

कसले पूजा गर्छ ?

उत्तर: दुरा फिउदो ।

दुराले गर्छन् ।

प्रश्न

१. कालिका ल्यापो थेचा पो ?

कालिका मन्दिर कहाँ छ ?

.....
.....

२. हाईला हादे उदो ?

त्यहाँ के गरिन्छ ?

.....
.....

३. कोभो उदो ?

कहिले गरिन्छ ?

.....
.....

४. सु फिउदो ?

कसले गर्छ ?

.....
.....

पाठ - ३०

स्वर वर्ण

दुरा भाषामा १० वटा स्वर वर्णहरू छन् ।

आ	आँ	इ	ई
ए	उँ	ए	एँ
ओ	औ		

व्यञ्जन वर्ण

दुरा भाषामा ३७ वटा व्यञ्जन वर्णहरू रहेका छन् ।

अ	-	-	-	-	-
क	ख	ग	घ	ङ	ड़
च	छ	ज	झ	-	-
ट	ठ	ड	ढ	-	-
त	थ	द	ध	न	न
प	फ	ब	भ	म	म
य	य	र	र	ल	ल
व	व	स	ह	-	-

प्रश्न

१. दुरा भाषामा स्वर वर्णहरू कति वटा छन् ?
२. ए पछि के आउँछ ?
३. दुरा भाषामा व्यञ्जन वर्णहरू कति वटा छन् ?

४. भ पछि के आउँछ ?

५. ल पछि आउने वर्ण कुन हो ?

सङ्ख्यावाचक शब्दहरू (का)

०. लिङ् : शून्य

१. नाम् : एक, २. भिम् : दुई, ३. साम् : तीन, ४. पिम् : चार : ५. कुम् : पाँच

६. च्याम् : छ, ७. स्योम् : सात, ८. हिम् : आठ, ९. तुम् : नौ, १०. : थिम् : दस

प्रश्न

१. नाम् नाम् टिकि लादो ?

.....
.....

२. पिम् काइँदु बाँजि का तोबो ?

.....
.....

३. हिम् न्हारो बाँजि का लादो ?

.....
.....

४. साम् साम् टिकि लादो ?

.....

५. तुम् यौं थिम् बाँजि सिँखि ?

.....
.....

१५ दिने गृहकार्य

अभ्यास १

- क. नातागोताका शब्दहरू सङ्कलन गर्नुहोस् ।
ख. नातागोतालाई पाउ (गोडा) मा ढोग गरिने साइनोको सूची तयार गर्नुहोस् ।

अभ्यास: २

- क. ले (हो) प्रयोग गरी १० वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।
ख. आफूभन्दा ठूलालाई र आफू सरहका व्यक्तिलाई शिष्टता देखाउँदा कुनकुन शब्द प्रयोग गरिन्छ ? लेख्नुहोस् ।

अभ्यास: ३

- क. याले (होइन) प्रयोग गरी १० वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।
ख. पो (छ) भन्ने शब्द प्रयोग गरी १० वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ४

- क. मिकि (छैन) शब्द प्रयोग गरी १० वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।
ख. मुनि (अहँ) शब्द प्रयोग गरी १० वटा वाक्य बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ५

- क. पेँउ (बोल्नु) क्रियापदमा आधारित भई ५ वटा वर्तमान काल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।
ख. दितिउ (दल्नु) क्रियामूलमा आधारित भई ५ वटा वर्तमान काल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ६

- क. पोउना (थियो) क्रियामा आधारित भई ५ वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।
ख. यापोउना (थिएन) क्रियामा आधारित भई ५ वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ७

दुरा भाषामा भूतकालका लागि धातुमा बो (यो, ए, एँ, यौ, यौँ) चिनिन्छ । धातुमा बो लागेका क्रियापद प्रयोग गरी १० वटा वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ८

पोजु (एको, एका) क्रियापदमा आधारित भई ५ वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ९

तलको गीतलाई नेपाली भाषामा अनुवाद गर्नुहोस् ।

क. आलेरो ले लाइचुँ डि नि लाउँधो मिकि मुनि छें
लाबो लाबो डि रो नाम्नो चें ।

ख. घिमिस तोङ् रो घिम् फि यु रो नाम्नो डि ले सोपोजु
टिकि छ्याउँ ताकु ग्रिपोजु ।

अभ्यास: १०

पि (तै,दै) क्रियापदमा आधारित भई १० वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: ११

तो (आ) क्रियापदमा आधारित भई १० वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: १२

नेउ (टिप्नु) क्रियामा आधारित भई १० वटा भूतकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: १३

ड्याउ (जानु) क्रियामा आधारित भई १० वटा वर्तमानकाल जनाउने वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: १४

१० वटा प्रश्नार्थक वाक्यहरू बनाउनुहोस् ।

अभ्यास: १५

तलको चित्र हेरी सोरठी नाच कसरी नचाउँदो रहेछ ५ वटा वाक्यमा त्यसको वर्णन गर्नुहोस् ।

अभ्यास :१६

तलको चित्र हेरेर लमजुडे ठाडोभाका गीत गाउने र नाच्ने कसरी गर्दा रहेछन् बयान गर्नुहोस् ।

अभ्यास: १७

तलको चित्र अध्ययन गरी दुरा जातिको अघौँमा लामा कसरी नाच्दा रहेछन् त्यसबारे लेख्नुहोस् ।

अभ्यास: १८

(लघु कथा)

नाम् बुद्धि एङ् बुक्कु

नाम्का उपाङ्, नाम्का खि यौ नाम्का बुक्कु चोङ् जे दोमोसो पोउना । हाङ्आपा तालुहाँका ज्यावेज्यावे हुनुपोउना यौ सोपोउना । याकुला जे राङ्गि राङ्गि नि चेस् चा जे ड्यापोउना । नाम् तालु हाङ् साम् कुमानाम् चा जे लापि ठुमारि जे वाजु भिदादो । ति तुबो नामि कुदि उने ? थेचा भिदाने छापान्जि रिम्सि लाबो । उपाङ् फि छाबो: डि नि रो थिम् थिम् बुद्धि पो ,नाम्का बुद्धि ताभिदाउ तुइनि । खि छाबो: डि नि यु थिम् बुद्धि पो, नाम्का बुद्धि ताभिदाउ तुइनि । बुक्कु छाबो: डि नि रो नाम्का बुद्धि सुजु पो , डि रो चेस् चा जे ड्यादो । हाङ् चेस् चा जे ड्याबो । याकुला सिंखि वाङ्जु तुबो । पाउँ निभाला दोमोखुआपा रे पे उते छान्नि बुक्कु हाङ्ला ड्याबो । उपाङ् नि राघु सिङ् फि साप्पोपोजु छिर्गाजामि । हाङ् जिङ्गिभिङ्गि साबिपि पोउना । खि सिमि हाङ् डिम् तुपोजु पोउना । छादो थिम् थिम् बुद्धि नि जेकुजेकु थिम् बुद्धि नि तुबो रिम् , नाम् बुद्धि नि ल्यापेल्यापे ड्याउ ल्यापेल्यापे तोउ ।

नेपाली भाषामा अर्थ:

एक बुद्धिवाला भ्यागुतो

एउटा सर्प, एउटा गँगटो र एउटा भ्यागुताबीच मित्रता थियो । दिनभरि सँगसँगै बस्थे । साँझमा आ-आफ्ना बासस्थानमा जान्थे । एक दिन ती तीनैजना एकै ठाउँमा हुँदा आकासमा बादल लाग्यो । मेघ गर्ज्यो । पानी पयो भने कता लाग्ने, कसो गर्ने भनेर कुरा भयो । सर्पले भन्यो मेरा त एक सय बुद्धि छन्, एउटा बुद्धि लगाउनुपर्ला । गँगटाले भन्यो मेरा पनि दशवटा बुद्धि छन्, एउटा बुद्धि लगाउनुपर्ला । भ्यागुताले भन्यो: मेरो त एउटा मात्र बुद्धि, बासस्थानमा जान्छु । ऊ बास स्थानतिर गयो । राती ठूलो पानी पयो । भोलि बिहान मितज्यूहरूलाई भेट गर्न भनी भ्यागुतो त्यहीँ गयो । सर्पको ढाड ढुङ्गाले थिचेको थियो । ऊ यताउता हल्लिँदै थियो । गँगटो मरेछ । ऊ उत्तानो परेको थियो । भनिन्छ सय बुद्धिका तानामाना दश बुद्धिका परे उत्ताना, एक बुद्धिका खुरुखुरु जाना खुरुखुरु आउना ।

शिक्षण निर्देशन

यस्तै अरू कथा कक्षामा सुनाउन लगाउने, लेख्न पनि लगाउने र कल्पना शक्तिको विकास गराउने ।।